

РОЛЬ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мармуль Л. О.
Новак Н. П.
Халілов Е. Д.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні аспекти управління ефективністю та конкурентоспроможністю аграрних підприємств з урахуванням адміністрування податку на доходи фізичних осіб.

Метою статті є визначення ролі адміністрування податку на доходи фізичних осіб в управлінні конкурентоспроможності аграрних підприємств, виявлення його проблем та обґрунтування пропозицій щодо їх вирішення.

Методологічною основою статті є історичний, монографічний, системно-структурного аналізу і синтезу, статистико-економічні, бухгалтерського обліку, проблемно-цільовий.

Результати статті. Визначено, що адміністрування податку на доходи фізичних осіб як одного з найбільш значимих у наповненні державного бюджету здійснює значний вплив на ефективність діяльності та конкурентоспроможність аграрних підприємств, особливо у частині величини податкової ставки відносно заробітної плати й інших доходів фізичних осіб; витрат часу та коштів на процеси оподаткування. Встановлено, що його ставка у 18,0% на фонд заробітної плати є досить раціональною, але її можна оптимізувати до середньосвітового значення 16,1% і менше з метою стимулювання зайнятості та формування середнього класу на селі. Інші проблеми, які стосуються досить великих (майже у 2,0 разів більше середньосвітових) витрат часу та коштів), доцільно вирішувати шляхом автоматизації облікових процесів, онлайн консультацій з податковими органами, внутрішнього контролю за своєчасною сплатою податків.

Галузь застосування результатів. У навчальних закладах вищої освіти, в управлінні конкурентоспроможністю аграрних підприємств і корпорацій.

Висновки. Адміністрування податку на доходи фізичних осіб є вагомим чинником формування конкурентоспроможності аграрних підприємств та управління нею. Його вплив здійснюється безпосередньо через величину або ставку податку; порядок його нарахування та сплати; витрати часу та грошові витрати, пов'язані з адмініструванням. Необхідно зазначити, що частка ПДФО відносно зарплати є цілком прийнятною і, в середньому, досягає 18,0% при 16,6% середньосвітового значення. Проте разом з частками ЄСВ та військового збору податкові нарахування значно зростають і перевищують вже 30%-ий бар'єр, що значно більше, ніж у країнах Європейського союзу. Загалом великі нарахування на заробітну плату не сприяють мотивації праці сільського населення. Особливо це відчутно, коли в якості джерела пасивного доходу використовується орендна плата за земельні паї. Наступною проблемою, яку треба вирішувати, є значні кошти та витрати часу на адміністрування ПДФО. Її дозволяє вирішувати автоматизація. Автоматизація обліку податку на доходи фізичних осіб є важливою частиною автоматизації процесів управління та роботи бухгалтерії аграрного підприємства. Вона надає можливість не тільки організувати автоматизоване робоче місце кожного бухгалтера, але й удосконалити роботу шляхом створення у бухгалтерії відповідальних за ведення обліку товарно-матеріальних цінностей та інших ресурсів; праці і зарплати, податків; виробництва; реалізації продукції.

Ключові слова: аграрні підприємства, економіка, управління, конкурентоспроможність, адміністрування, податок на доходи фізичних осіб, удосконалення, ефективність, автоматизація.

РОЛЬ АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НАЛОГА НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В УПРАВЛЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОМОЖНОСТЬЮ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Мармуль Л. А.
Новак Н. П.
Халилов Э. Д.

Предметом исследования есть теоретические, методические и практические аспекты управления эффективностью и конкурентоспособностью аграрных предприятий с учетом администрирования налога на доходы физических лиц.

Целью статьи является определение роли администрирования налога на доходы физических лиц в управлении конкурентоспособности аграрных предприятий, выявление его проблем и обоснование предложений по их решению.

Методологической основой статьи является исторический, монографический, системно-структурный анализ и синтез, статистико-экономические, бухгалтерского учета, проблемно-целевой.

Результаты статьи. Определено, что администрирование налога на доходы физических лиц как одного из наиболее значимых в наполнении государственного бюджета оказывает значительное влияние на эффективность деятельности и конкурентоспособность аграрных предприятий, особенно в части величины налоговой ставки по заработной плате и другим доходам физических лиц; затрат

времени и средств на процессы налогообложения. Установлено, что его ставка в 18,0% на фонд заработной платы достаточно рациональна, но ее можно оптимизировать до среднемирового значения 16,1% и менее с целью стимулирования занятости и формирования среднего класса на селе. Другие проблемы, которые касаются достаточно больших (почти в 2,0 раза больше среднемировых) затрат времени и средств), целесообразно решать путем автоматизации учетных процессов, онлайн консультаций с налоговыми органами, внутреннего контроля за своевременной уплатой налогов.

Область применения результатов. В учебных заведениях высшего образования, в управлении конкурентоспособностью аграрных предприятий и корпораций.

Выводы. Администрирование налога на доходы физических лиц является важным фактором формирования конкурентоспособности аграрных предприятий и управления им. Его влияние осуществляется непосредственно из-за величины или ставки налога; порядок его начисления и уплаты; затраты времени и расходы, связанные с администрированием. Необходимо отметить, что доля НДФЛ относительно зарплаты вполне приемлема и, в среднем, достигает 18,0% при 16,6% среднемирового значения. Однако вместе с долями ЕСВ и военного сбора налоговые начисления значительно возрастают и превышают уже 30% барьер, что значительно больше, чем в странах Европейского союза. В общем-то большие начисления на заработную плату не способствуют мотивации труда сельского населения. Особенно это ощутимо, когда в качестве источника пассивного дохода используется арендная плата за земельные паи. Следующей проблемой, которую нужно решать, есть значительные средства и затраты времени на администрирование НДФЛ. Ее позволяет решать автоматизация. Автоматизация учета налога на доходы физических лиц является важной частью автоматизации действий управления и работы бухгалтерии аграрного предприятия. Она позволяет не только организовать автоматизированное рабочее место каждого бухгалтера, но и усовершенствовать работу путем создания в бухгалтерии ответственных за ведение учета товарно-материальных ценностей и других ресурсов; труда и зарплаты, налогов; производства; реализации продукции

Ключевые слова: аграрные предприятия, экономика, управление, конкурентоспособность, администрирование, налог на доходы физических лиц, усовершенствование, эффективность, автоматизация.

THE ROLE OF INDIVIDUAL INCOME TAX ADMINISTRATION IN MANAGING THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Marmul Larisa,
Novak Natalia
Khalilov Edem

The subject of research is theoretical, methodological and practical aspects of managing the efficiency and competitiveness of agricultural enterprises, taking into account the administration of personal income tax.

The purpose of the article is to determine the role of personal income tax administration in managing the competitiveness of agricultural enterprises, identify its problems and justify proposals for their solution.

The methodological basis of the article is historical, monographic, system-structural analysis and synthesis, statistical and economic, accounting, problem-target.

The results of the article. It is determined that the administration of personal income tax as one of the most important in filling the state budget has a significant impact on the efficiency and competitiveness of agricultural enterprises, especially in terms of the tax rate on wages and other personal income; spending time and money on taxation processes. It was found that its rate of 18,0% on the wage bill is quite rational, but it can be optimized to the world average of 16,1% or less in order to stimulate employment and the formation of the middle class in rural areas. Other problems, which concern rather large (almost 2,0 times more than the world average) expenditures of time and money), should be solved by automating accounting processes, online consultations with tax authorities, internal control over timely payment of taxes.

Field of application of results. In educational institutions of higher education, in managing the competitiveness of agricultural enterprises and corporations.

Conclusions. The administration of personal income tax is an important factor in shaping the competitiveness of agricultural enterprises and its management. Its impact is directly through the amount or rate of tax; the procedure for its accrual and payment; time and money costs associated with administration. It should be noted that the share of PIT in relation to wages is quite acceptable and, on average, reaches 18,0% at 16,6% of the world average. However, together with the shares of SDRs and military dues, tax accruals increase significantly and exceed the 30% barrier, which is much higher than in the European Union. In general, high wage accruals do not motivate the work of the rural population. This is especially noticeable when rent for land shares is used as a source of passive income. The next problem that needs to be addressed is the significant cost and time spent on PIT administration. It allows automation to solve. Automation of personal income tax accounting is an important part of the automation of management processes and accounting of agricultural enterprises. It provides an opportunity not only to organize the automated workplace of each accountant, but also to improve the work by creating in the accounting department responsible for keeping records of inventory and other resources; labor and wages, taxes; production; product sales.

Key words: agricultural enterprises, economy, management, competitiveness, administration, personal income tax, improvement, efficiency, automation.

Постановка проблеми. Питання економічної ефективності та конкурентоспроможності займають провідне місце у менеджменті аграрних підприємств. Переважно, вони досліджуються та вирішуються на рівні ресурсозабезпечення, спеціалізації виробництва, його рентабельності та інших виробничо-економічних чинників. Проте значну роль у досягненні високих показників конкурентоспроможності відіграють податки та система оподаткування. Серед них виділяється своєю значимістю й податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Він належить до переліку основних загальнодержавних податків в Україні.

Це пояснюється тим, що за питомою вагою як джерело наповнення державного бюджету він займає друге місце після податку на прибуток підприємств, а вже після нього розміщуються такі важливі податки, як податок на додану вартість (ПДВ), а також акцизний збір. Тому його адміністрування, яке охоплює всі етапи та процеси організації й безпосереднього здійснення обліку, розрахунків і нарахувань, сплати до бюджету й відображення у звітній обліково-фінансовій документації мають важливе значення і для платників податків – фізичних осіб, і для роботодавців, і для регіональних підрозділів та управлінь Державної податкової адміністрації. Наразі, порядок та процеси адміністрування ПДФО мають велике значення і для ефективності та конкурентоспроможності діяльності аграрних підприємств, а також для забезпечення зайнятості сільських територій та вирішення соціальних проблем на селі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблеми ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва розглядалися у працях провідних зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, у роботах Ф. Котлера вони пов'язуються з маркетингом підприємницької діяльності; М. Портера – з методологією та стратегіями досягнення; В. Грановської – з впровадженням інновацій у виробництво; М.Ігнатенка – з впровадженням соціальної відповідальності; Ю.Кирилова – з брендингом продукції; Л. Мармуль, І. Романюк – диверсифікацією виробництва продукції та надання послуг. Проте роль податків як чинника ефективності та конкурентоспроможності функціонування і розвитку аграрних підприємств потребує подальших досліджень.

Мета статті. Метою дослідження є встановлення особливостей адміністрування та ролі податку на доходи фізичних осіб в управлінні ефективністю та конкурентоспроможністю аграрних підприємств, виявлення його проблем та обґрунтування пропозицій їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податок на доходи фізичних осіб або ПДФО належить до числа провідних у податковій системі України. Згідно нового Податкового кодексу, починаючи з 2011 р. він займає друге місце серед загальнодержавних податків після податку на прибуток підприємств, перемістившись з четвертого, яке він займав по 2010 р. (після податку на додану вартість та акцизного збору. Цьому відповідає його питома вага у наповненні державного бюджету. Згідно класифікаційних ознак, це прямий податок загальнодержавного значення. Його основними функціями є фіскальна, стимулююча, розподільна, контрольна. Основними принципами формування, обліку та нарахування ПДФО є ефективність; справедливість; корисність; оптимальне співвідношення між ефективністю й справедливістю; зменшення витрат на адміністрування; стабільність та соціально-економічна обґрунтованість.

Адміністрування податку на доходи фізичних осіб, як і всіх інших податків, регламентується Податковим кодексом України. Воно стосується рішень контролюючих органів; процедур та дій контролюючих органів. Рішення, процедури і дії адміністрування визначають інституційну структуру фінансово-податкових відносин; забезпечують ідентифікацію та облік об'єктів оподаткування та платників податків; організовують обслуговування платників; забезпечують організацію сплати податків та контроль за нею. Порядок організації та сплати податків встановлюється Законом. Законодавчі та нормативні акти, які їх регламентують, наведені у роботі.

Методичні засади обліку та нарахування ПДФО спираються на величину зарплати й інших доходів фізичних осіб (наприклад, орендної плати за землю); значення відповідних податкових ставок. Вони використовують загальноприйняті методи оцінки й діагностики, а також спеціальні прийоми методу бухгалтерського обліку й відповідні Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО). Переважно, йдеться про П(С)БО 6; 11; 16; 26.

Безумовно, суми та порядок нарахувань ПДФО, його відображення за рахунками синтетичного й аналітичного обліку; терміни справляння; складання підсумкової обліково-фінансової звітності; призначення відповідальних осіб за ті чи інші етапи й процеси діяльності; порядок контролю й алгоритм аудиту визначаються відповідними Законами й нормативно-законодавчими актами України; Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО); іншими відомчими положеннями та інструкціями. Тому старання їх дотримання вже забезпечує ефективність адміністрування. Проте його важливою проблемою залишаються досить значні витрати часу, а отже, й додаткових коштів на цю діяльність. Вказана проблема стосується не тільки адміністрування податку на доходи фізичних осіб, але й інших загальнодержавних та місцевих податків і зборів.

Це означає, що обґрунтування можливих напрямів вирішення вказаної проблеми має велике і методологічне, і практичне значення для забезпечення та підвищення конкурентоспроможності і суб'єктів господарювання, і життєдіяльності фізичних осіб, а також ефективності функціонування податкових органів. На нашу думку, насамперед, провідним напрямом має стати всебічне впровадження автоматизації в розрахунки та облік ПДФО. Це сприятиме не тільки їх прискоренню, але й уникненню можливих помилок через людський чинник; забезпеченню правильності та не упередженості, а також прозорості. Автоматизація також є ефективним інструментом у боротьбі з можливими зловживаннями та у їх попередженні.

Вагому роль у вдосконаленні адміністрування відіграє також і скорочення часу на консультації, перевірки та інші форми ділової співпраці з податковими органами. Тому доступність інформації на їх сайтах, можливість роботи в режимі он-лайн (різноманітні інтернет-платформи); вирішення питань у телефонному режимі з записом розмов ж також важливим напрямом удосконалення адміністрування.

Наступним кроком є послідовний та системний контроль щодо нарахувань, обліку та справляння податку на доходи фізичних осіб. Він також допомагає уникнути проблем в оподаткуванні та його адмініструванні. Важливе значення має й складання підсумкової обліково-фінансової документації та звітності, формування багаторічної бази даних з податкового обліку. Вказане є необхідним джерелом для аналітичної роботи, планування й прогнозування конкурентоспроможності діяльності, прийняття своєчасних та виважених управлінських рішень.

Серед запропонованих напрямів потрібно виділити й навчання та підвищення кваліфікації відповідальних осіб за нарахування й облік податків; працівників податкових адміністрацій; підвищення інформованості фізичних осіб – платників податків. Наразі, визначені напрями будуть запорукою і вдосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб; і своєчасної сплати ПДФО та його справедливості; і забезпечення вагомих надходжень до державного бюджету.

На покращення адміністрування податку на доходи фізичних осіб спрямована раціональна організація його внутрішнього контролю та аудиту на підприємстві; з визначенням відповідальних осіб: роботодавців, працівників бухгалтерії; податкових агентів; платників податків. Порядок та систематичне їх здійснення, сучасні інструменти дозволяють вчасно попередити та не допустити можливі помилки, зловживання, втрати й санкції. Оскільки однією з проблем адміністрування ПДФО, як і інших податків, є значні витрати часу на його забезпечення, то в роботі запропоновано механізм співпраці з місцевим підрозділом податкової адміністрації в режимі он-лайн. Це значно скорочує час на адміністрування та сприяє підвищенню його якості й ефективності.

Підсумковим етапом обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб є документальне відображення його результатів в обліково-фінансових звітах, а також у довідках, актах контролюючих служб та аудиторських висновках. Вони складаються у відповідності до встановлених вимог за формою. Їх зміст призначений не тільки для бухгалтерії, але й керівництва, власників сільськогосподарського підприємства, а також фахівців юридичного відділу за потреби, стейкхолдерів за потреби. Саме документування дозволяє підприємству бачити вузькі місця у роботі, проблеми й тенденції розвитку та оптимізувати їх; планувати й прогнозувати свою подальшу діяльність.

Особливості адміністрування ПДФО, оцінку його впливу та показники ефективності та конкурентоспроможності діяльності було здійснено на прикладі середнього за розмірами (у межах 5,0 тис. га сільськогосподарських угідь) та кількістю зайнятих (70-92 осіб) працівників сільськогосподарського підприємства «Тепло-Огарьовське» Новотроїцької селищної ради Генічеського району у Херсонській області.

Таблиця 1. Динаміка та структура земельних ділянок ПОСП «Тепло-Огарьовське» за 2018–2020 рр., на кінець року

Вид земельної угідь	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення (+,-) 2020 р. до 2018 р.		
	Площа, га	у % до підсумку	Площа, га	у % до підсумку	Площа, га	у % до підсумку	Площа, га	питомої, в. п.	у %
Сільськогосподарські угіддя, всього	4370	98,1	4528	98,0	4928	97,6	+558	-0,5	112,7
1. Рілля	3456	79,1	3516	76,1	3785	76,8	+329	-2,3	109,5
2. Пасовища	914	20,9	1012	23,9	1143	23,2	+229	+20,9	125,1
Несільськогосподарські угіддя	86	1,9	94	2,0	121	2,4	+35	+26,3	140,7
Разом площа угідь	4456	100,0	4622	100,0	5049	100,0	+593	-	113,3

Аналіз табл. 1 дозволяє зробити висновки про розміри ПОСП «Тепло-Огарьовське» та встановити тенденції їх змін. Так, за останні три роки, протягом 2018-2020 рр. загальна земельна площа господарства збільшилася з 4456 до 5049 га або на 593 га чи на 13,3%. З неї сільськогосподарські угіддя зросли на 558 га або на 12,7%, а несільськогосподарські – на 35 га або на 40,7%. При цьому структура сільськогосподарських земель не зазнала кардинальних змін. Площа ріллі також зросла і займає в них 76,8%, а пасовищ -1143 га або 23,9%. Луки і природні сіножаті, а також лісові насадження у структурі земель відсутні. Така структура ідеальна для розвитку сільського господарства, але надмірна розораність території та значний рівень її сільськогосподарського освоєння при одноманітності агроландшафтів можуть бути причиною її недостатньої екологічної стійкості.

За результатами аналізу фінансових результатів діяльності ПОСП «Тепло-Огарьовське» у 2020 р. порівняно з 2018 р. було визначено, що чистий дохід підприємства від реалізації продукції збільшився на 12,2 %. Зростання собівартості реалізованої продукції (на 25,5 %) порівняно із чистим доходом (на 12,2 %) призвело до зменшення валового прибутку у 2,4 разів. Частка валового прибутку в чистому доході збільшилася із 2,8 % до 22,7 %. У структурі операційних витрат частка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) збільшилася з 99,4 до 99,6%.

Отже, провівши розрахунок, оцінку та діагностику основних фінансових показників ПОСП «Тепло-Огарьовське» за досліджуваний період, можна зробити висновок, що підприємство має як негативні (збільшення дебіторської заборгованості, низький рівень забезпечення високоліквідними оборотними активами; зменшення частки власного капіталу у формуванні його загальної структури; збільшення поточної кредиторської заборгованості; зростання собівартості реалізовуваної продукції), так і позитивні (зростання майна, чистого доходу та збільшення диференціації діяльності та її масштабів) показники фінансової діяльності, що свідчить про недостатню фінансово-економічну стійкість його діяльності.

Обсяги та динаміка платежів підприємства представлені у табл. 2.

Як бачимо, вони є досить значними й перевищили у 2020 р. 5 млн грн. Порівняно з 2018 р., зростання склало 47,0%, тобто майже половину. При цьому у структурі податків, зборів і платежів виділяються чотири провідних – податок на додану вартість (40,5%), податок на доходи фізичних осіб (24,7%), єдиний податок 4 групи (16,0%), єдиний соціальний внесок (10,5%). У сукупності вони забезпечили у 2020 р. 91,2% всіх податкових платежів підприємства.

Таблиця 2. Структура та динаміка платежів до бюджету (податків і зборів) ПОСП «Тепло-Огарьовське» за 2018-2020 рр.

Види платежів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення (+,-) 2020 р. до 2018 р.		
	Сума, тис.грн	у % до підсумку	Сума, тис.грн	у % до підсумку	Сума, тис.грн	у % до підсумку	Сума, тис.грн	питомої, в. п.	у %
ПДФО	730,3	20,0	1072,7	20,9	1330,3	24,7	+600	+4,7	182,2
Військовий збір	61,5	1,7	90,4	1,7	110,9	2,1	+49,4	+0,4	180,3
ПДВ	1547,4	42,3	2398,5	46,6	2180,5	40,5	+633,1	-1,8	140,9
Земельний податок з ю/о	12,3	0,3	12,4	0,2	12,4	0,2	+0,1	-0,1	100,8
Орендна плата за землю ю/о	237,2	6,5	290,2	5,6	318,6	5,9	+81,4	-0,6	134,3
Єдиний податок 4 групи	688,7	18,7	752,7	14,7	858,8	16,0	+170,1	-1,7	124,7
Екологічний податок	2,3	0,05	2,4	0,04	2,9	0,05	+0,6	-	126,1
Єдиний соціальний внесок	380,2	10,3	520,9	10,2	563,9	10,5	+183,7	+0,2	148,3
Разом	3659,9	100,0	5140,2	100,0	5378,3	100,0	+1718,4		147,0

При цьому за три останні роки структура податків зазнала досить суттєвих змін. Так, значний ріст демонструє ПДФО порівняно з 2018р. – на 82,2%. Подібними темпами збільшувався тільки військовий збір, але його частка у структурі податкових виплат є на порядок меншою. На 40,9% зріс податок на додану вартість, на 48,3 – єдиний соціальний внесок і значно меншими темпами – єдиний податок 4 групи – на 24,7%.

Порівняно з 2019 р., у структурі податків найбільш суттєві зміни у 2020 р. також стосувалися ПДФО, - він збільшився на 257,6 тис. грн або з 20,9 до 24,7%. Ще більші зміни відбулися відносно 2018 р. – зростання склало 600 тис. грн з 20,0 до 24,7%. Натомість, ПДВ, зберігаючи свою провідну роль у структурі податків, збільшився за 3 роки на 633,1 тис. грн, але зменшився у структурі за часткою, - з 42, 3% до 40,5%. По інших платежах таких відчутних змін не відбулося.

Наразі, виявлені структурні зрушення вимагають додаткового розгляду (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка та структура податку на доходи фізичних осіб (в залежності від виду доходів фізичних осіб) ПОСП «Тепло-Огарьовське» за 2018-2020 рр.

Вид платежу	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення (+,-) 2020 р. до 2018 р.		
	Сума, тис. грн	у % до підсумку	Сума, тис. грн	у % до підсумку	Сума, тис. грн	у % до підсумку	Сума, тис. грн	питомої, в. п.	у %
ПДФО всього	730,3	100,0	1072,7	100,0	1330,3	100,0	+600	-	182,2
у т.ч. ПДФО із заробітної плати	309,4	42,4	412,2	38,4	469,5	35,3	+160,1	-7,1	151,7
ПДФО з оренди землі (паїв)	420,9	57,6	660,5	61,6	860,8	64,7	+439,9	+7,1	204,5
Фонд заробітної плати	1718,9	-	2290,0	-	2608,3	-	+889,4	-	151,7
Фонд орендної плати пайовикам (громадянам)	2338,3	-	3669,4	-	4782,2	-	+2443,9	-	204,5

Як показують дані табл.3, зростання ПДФО пов'язане із збільшенням основних джерел його нарахувань – фонду заробітної плати та фонду орендної плати пайовикам. Порівняно з 2018 р. перший фонд у 2020 р. зріс

майже на 900 тис. грн або на 51,7%. Другий фонд за цей же період збільшився майже на 2,5 млн грн або у 2,0 разів. У таких же відсоткових співвідношеннях зростало й нарахування ПДФО на них. При цьому у структурі податку також відбуваються суттєві зрушення. Так, частка нарахувань на заробітну плату за останні три роки помітно зменшилися, - на 7,1 в.п. – з 42,4 до 35,3% при абсолютному зростанні на 160,1 тис. грн. В тому ж обсязі зросли нарахування на фонд орендної плати пайовикам, збільшившись в абсолютному виразі на 439,9 тис. грн.

Це дозволяє зробити висновки про підвищення значимості оренди як джерела пасивного доходу для пайовиків і зменшення значимості заробітної плати в такому ж розумінні. Однак заробітна плата і надалі має залишатися вагомим стимулом надходження доходів та зайнятості, адже не бажання працювати, бути в колективі та активно включатися в суспільно-трудова та інші відносини і процеси не призводить до розвитку особистості. Це добре розуміють у господарстві, адже фонд оплати праці зріс значно більше за три останні роки,

Загалом же на всі доходи фізичних осіб нарахування ПДФО у 2020 р., як і в 2018 р. дорівнювало 18,0%, що є цілком посилюючим та економічно доцільним податковим навантаженням, яке уособлює не лише фіскальні та регуляторні, але й стимулюючі функції для зайнятості та підвищення добробуту аграрних працівників та пайовиків. Таким чином, адміністрування ПДФО є цілком раціональним по суті та може бути вдосконаленим по формі (зменшення витрат часу на здійснення).

Що стосується єдиного соціального внеску (ЄСВ), то його сума за останні 3 роки теж зросла значним чином, - на 183,7 тис. грн або на 48,3% (табл. 4).

Таблиця 4. Динаміка сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ) ПОСП «Тепло-Огарьовське» за 2018-2020 рр.

Види платежів	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+,-) 2020 р. до 2018 р.	
	Сума, тис. грн	Сума, тис. грн	Сума, тис. грн	Сума, тис. грн	у %
Єдиний соціальний внесок	380,2	520,9	563,9	+183,7	148,3
База нарахування для ЄСВ (сума страхових виплат працівникам)	1728,2	2367,7	2563,2	+835,0	148,3
Кількість працюючих осіб	73	81	92	+19	126,0

При цьому база нарахування зросла на 835,0 млн грн або на 48,3 %, а кількість працівників збільшилася з 73 до 92 осіб, тобто на 19 осіб або на 26,0%. У середньому, кожним працівником у 2020 р. було сплачено 6,1 тис. грн ЄСВ при середній заробітній платі 28,3 тис. грн., а також 5,1 тис. ПДФО. Тому після нарахування вказаних платежів та військового збору (в середньому, 1,2 тис. грн) зарплата «чистими» становила на підприємстві 15,9 тис. грн. Це значно більше, ніж в середньому в Україні та в Херсонській області (на 50-75%), а також по галузі сільського господарства у такому ж вимірі. Тому на перспективу велике значення має збереження ефективності господарювання, а також зростання конкурентоспроможності приватно-орендного сільськогосподарського підприємства «Тепло-Огарьовське».

Висновки. Адміністрування податку на доходи фізичних осіб є вагомим чинником формування конкурентоспроможності аграрних підприємств та управління нею. Його вплив здійснюється безпосередньо через величину або ставку податку; порядок його нарахування та сплати; витрати часу та грошові витрати, пов'язані з адмініструванням. Необхідно зазначити, що частка ПДФО відносно зарплати є цілком прийнятною і, в середньому, досягає 18,0% при 16,6% середньосвітового значення. Проте разом з частками ЄСВ та військового збору податкові нарахування значно зростають і перевищують вже 30%-ий бар'єр, що значно більше, ніж у країнах Європейського союзу. Загалом великі нарахування на заробітну плату не сприяють мотивації праці сільського населення. Особливо це відчутно, коли в якості джерела пасивного доходу використовується орендна плата за земельні паї.

Наступною проблемою, яку треба вирішувати, є значні кошти та витрати часу на адміністрування ПДФО. Її дозволяє вирішувати автоматизація. Автоматизація обліку податку на доходи фізичних осіб є важливою частиною автоматизації процесів управління та роботи бухгалтерії аграрного підприємства. Вона надає можливість не тільки організувати автоматизоване робоче місце кожного бухгалтера, але й удосконалити роботу шляхом створення у бухгалтерії відповідальних за ведення обліку товарно-матеріальних цінностей та інших ресурсів; праці і зарплати, податків; виробництва; реалізації продукції.

Програма «1С.Бухгалтерія» та її модифікації дозволяють в автоматичному режимі вести аналітичний і синтетичний облік за рахунками; здійснювати швидкий розрахунок всіляких надбавок і коефіцієнтів, пільг і компенсацій і, що особливо цінно, накопичувати значні масиви облікових, фінансово-економічних даних за багаторічний період. Це значно покращує достовірність аналітичної та іншої інформації для прийняття управлінських рішень, є важливим чинником підвищення ефективності та конкурентоспроможності роботи підприємства; сприяє правильності нарахувань ПДФО та покращує його адміністрування.

Список використаних джерел

1. Сідельникова Л. П., Чижова Т. В., Якуша Я. В. Оподаткування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2012. 424 с.

2. Леваєва Л. Ю. Ідентифікація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у сукупності форм організації діяльності на селі. *Агросвіт*. 2019. № 17. С. 3-7.
3. Абрамченко Н. Податок на доходи фізичних осіб в системі децентралізації державного управління. *Молодий вчений*. 2015. № 12(1). С. 88-91.
4. Мармуль Л. О., Коваль С. В., Круковська О. В. Перспективи розвитку національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 4 (40). С. 89-92.
5. Помулева В. Соціальні аспекти податку на доходи фізичних осіб : світовий та вітчизняний досвід. *Сталій розвиток економіки*. 2013. № 1. С. 354-357.
6. Ігнатенко М. Здійснення автоматизації бухгалтерського обліку аграрних підприємств на засадах впровадження нових програмних продуктів і моделей. *Аграрна економіка*. 2019. № 42. URL: <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/555/580>
7. Макаренко А. П., Котова Н. В. Удосконалення обліку і контролю оподаткування та сплати ЄСВ та ПДФО із заробітної плати працівників суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8428>
8. Соколовська А. М., Райнова Л. Б. Вплив податків на нерівність доходів в Україні. *Фінанси України*. 2019. № 7. С. 72-91.
9. Дуб А. Р. Трансформація адміністрування податку з доходів фізичних осіб: світовий досвід і можливості для України. *Фінанси України*. 2018. № 5. С. 80-93.
10. Романюк І. А. Вплив податків на розвиток підприємств туристичної галузі в Україні. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 квітня 2019 р. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 154-156.*
11. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. *Фінанси, облік, банки*. 2016. № 1(21). С. 215-224.

References

1. Sidelnykova L. P., Chyzhova T. V., Yakusha Ya. V. (2012). *Opodatkuvannia subiektiv pidpriemnytstva : navch. posib. [Taxation of business entities: textbook. way.]* Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, 424 s.
2. Levaieva L. Yu. (2019). *Identyfikatsiia silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv u sukupnosti form orhanizatsii diialnosti na seli [Identification of agricultural service cooperatives in the set of forms of organization of activities in the countryside]*. *Agrosvit – Ahrosvit*, 17. 3-7.
3. Abramchenko N. (2015). *Podatok na dokhody fizychnykh osib v systemi detsentralizatsii derzhavnoho upravlinnia [Personal income tax in the system of decentralization of public administration]*. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 12(1). 88-91.
4. Marmul L. O., Koval S. V., Krukovska O. V. (2017). *Perspektyvy rozvytku natsionalnykh standartiv bukhgalterskoho obliku ta finansovoi zvitnosti [Prospects for the development of national standards of accounting and financial reporting]*. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu – Bulletin of Berdyansk University of Management and Business*, 4 (40). 89-92.
5. Pomulieva V. (2013). *Sotsialni aspekty podatku na dokhody fizychnykh osib : svitovyi ta vitchyzniani dosvid [Social aspects of personal income tax: world and domestic experience]*. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable economic development*, 1. 354-357.
6. Ihnatenko M. (2019). *Zdiisnennia avtomatyzatsii bukhgalterskoho obliku ahrarnykh pidpriemstv na zasadakh vprovadzhennia novykh prohramnykh produktiv i modelei [Implementation of automation of accounting of agricultural enterprises on the basis of the introduction of new software products and models]*. *Ahrarna ekonomika – Agrarian economy*, 42. URL: <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/555/580>
7. Makarenko A. P., Kotova N. V. (2020). *Udoskonalennia obliku i kontroliu opodatkuvannia ta splaty YeSV ta PDFO iz zarobitnoi platy pratsivnykiv subiektiv hospodariuvannia [Improving the accounting and control of taxation and payment of SSC and PIT from the salaries of employees of economic entities]*. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8428>
8. Sokolovska A. M., Rainova L. B. (2019). *Vplyv podatkiv na nerivnist dokhodiv v Ukraini [The impact of taxes on income inequality in Ukraine]*. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 7. 72-91.
9. Dub A. R. (2018). *Transformatsiia administruvannia podatku z dokhodiv fizychnykh osib: svitovyi dosvid i mozhlyvosti dlia Ukrainy [Transformation of personal income tax administration: world experience and opportunities for Ukraine.]*. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 5. 80-93.
10. Romaniuk I. A. (2019). *Vplyv podatkiv na rozvytok pidpriemstv turystychnoi haluzi v Ukraini. Upravlinnia rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system [The impact of taxes on the development of tourism in Ukraine]: mater. Druhoi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 11-12 kvitnia 2019 r. Kharkiv: KhNTUSH, 154-156.*
11. Iurchyshena L. V. (2016). *Podatok na dokhody fizychnykh osib: mekhanizm stiahnennia ta dzherelo dokhodu biudzhetu Ukrainy [Personal income tax: collection mechanism and source of income of the budget of Ukraine]*. *Finansy, oblik, banky – Finance, accounting, banks*, 1(21). 215-224.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Мармуль Лариса Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки

Університет Григорія Сковороди у Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401.
e-mail: marmul61@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5589-9338>
Researcher ID: F-4924-2019

Новак Наталія Петрівна, начальник

Новотроїцька державна податкова інспекція Генічеського управління Головного управління ДФС у Херсонській області

вул. Гагаріна, 14, смт. Новотроїцьке, Новотроїцький район, Херсонська область, 75300.

e-mail: natali.novak74@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9929-1391>

Researcher-ID: <http://researcherid.com/rid/3153670>

Халілов Едем Діляверович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Херсонський державний аграрно-економічний університет

вул. Стрітенська, 23, м. Херсон, 73006.

e-mail: edemhalilov89@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Мармуль Лариса Александровна, доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономики

Университет Григория Сковороды в Переяславе,

ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав, 08401.

e-mail: marmul61@ukr.net

Новак Наталья Петровна, начальник

Новотроицкая государственная налоговая инспекция Генического управления Главного управления ГФС в Херсонской области

ул. Гагарина, 14, пгт. Новотроїцьке, Новотроїцький район, Херсонська область, 75300.

e-mail: natali.novak74@ukr.net

Халілов Едем Діляверович, соискатель второго (магистерского) уровня высшего образования

Херсонский государственный аграрно-экономический университет

ул. Стретенская, 23, г. Херсон, 73006.

DATA ABOUT THE AUTHORS

Marmul Larisa, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

30, Sukhomlynsky Str., Pereiaslav, Ukraine, 08401

marmul61@ukr.net

Novak Natalia, Chief

Novotroitska State Tax Inspection of the Henichesk Department of the Main Department of the State Fiscal Service in the Kherson Region

14, Gagarina Str., urban-type settlement Novotroitske, Novotroitske District, Kherson Region, 75300.

e-mail: natali.novak74@ukr.net

Khalilov Edem, student of the secondary (master's) level of higher education

Kherson State Agrarian and Economic University

23, Stritenska Str., Kherson, 73006.

Подано до редакції 01.12.2021

Прийнято до друку 18.12.2021

УДК 338.432:657.471

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-51-32-39>

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пилипенко К. А.

Коваль С. В.

Кучеренко М. А.

Предметом дослідження є теоретичні й практичні аспекти обліку та аналізу витрат операційної діяльності аграрних підприємств, їх впливу на фінансові результати, а також пропозиції щодо оптимізації.

Метою статті є визначення та узагальнення особливостей обліку й аналізу витрат операційної діяльності аграрних підприємств, встановлення їх впливу на фінансові результати господарювання та розробка пропозицій щодо оптимізації.

Методологічною основою статті є монографічний, системно-структурного аналізу і синтезу, бухгалтерського обліку, економіко-статистичні методи.